

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 9 (2019)

9ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η ετοιμότητα των Ελλήνων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην εκπαίδευση χαρισματικών μαθητών.

Βιλελμίνη Κυριαζή

doi: [10.12681/edusc.3143](https://doi.org/10.12681/edusc.3143)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριαζή Β. (2020). Η ετοιμότητα των Ελλήνων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην εκπαίδευση χαρισματικών μαθητών. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 9, 405-415.
<https://doi.org/10.12681/edusc.3143>

Η ετοιμότητα των Ελλήνων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην εκπαίδευση χαρισματικών μαθητών.

Βιλελμίνη Κυριαζή

Εκπαιδευτικός ΠΕ 70/Ειδική Παιδαγωγός

vilelminik@hotmail.com

Περίληψη

Ο όρος «χαρισματικότητα» άρχισε να εμφανίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία στο πρόσφατο παρελθόν. Αρκετές ήταν οι απόπειρες που έγιναν να ορισθεί η έννοια και να προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά των «χαρισματικών ανθρώπων». Είναι γεγονός ότι το ποσοστό των χαρισματικών ατόμων σε σύγκριση με το σύνολο του πληθυσμού κυμαίνεται σε μονοψήφια επίπεδα, ωστόσο μέρος του αποτελούν και μαθητές στο πρώτο επίπεδο εκπαίδευσης. Παρά το γεγονός ότι η πρόσφατη νομοθεσία (2008) κατατάσσει τα άτομα με ανεπτυγμένες ικανότητες στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τίθεται το ερώτημα της ετοιμότητας των Ελλήνων εκπαιδευτικών της προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης να διαχειριστούν και να εκπαιδεύσουν έναν μαθητή με υψηλότερες του μέσου όρου δυνατότητες.

Σκοπός της εργασίας μας είναι η διερεύνηση της παρεχόμενης, από τα δημόσια ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας μας, εκπαίδευσης στους δυνάμει εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χαρισματικότητα στο επίπεδο των βασικών τους σπουδών. Η μελέτη κατέδειξε ότι ένας πολύ μικρός αριθμός δημόσιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων παρέχει στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του βασικές γνώσεις προσανατολισμένες στο πεδίο της χαρισματικότητας, κυρίως ως μαθήματα επιλογής και κατ' ανώτατο όριο δύο μαθήματα σε ολόκληρο το πρόγραμμα σπουδών του.

Λέξεις-Κλειδιά: χαρισματικότητα; εκπαιδευτικοί; πρόγραμμα σπουδών

Abstract

The term "charismatic" has begun to appear in international literature in the recent past. There have been several attempts to define the concept and identify the characteristics of "charismatic people". It is a fact that the proportion of charismatic people in comparison to the whole population varies to single digits, but some of them are also pupils in the first level of education. Although recent legislation (2008) classifies people with developed abilities into people with special educational needs, the question arises of the readiness of Greek preschool and primary education teachers to manage and train a student with higher than average means.

The purpose of our work is to investigate the education provided by public higher education institutions in our country to potential pre-school and primary education teachers on charisma at the level of their basic studies. The study has shown that a very small number of public educational institutions provide their undergraduate curriculum with basic knowledge focused on charisma, mainly as elective courses and up to a maximum of two courses throughout its curriculum.

Keywords: charisma; teachers; curriculum

Εισαγωγή

Με τον σχετικά πρόσφατο νόμο του 2008 «*Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*» καθορίζονται οι ομάδες των μαθητών εκείνων όπου το κράτος οφείλει να παράσχει ειδική εκπαίδευση εκεί που το «κανονικό» σχολείο αδυνατεί να ανταποκριθεί στις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Οι μαθητές λοιπόν που λαμβάνουν εκπαίδευση σε ειδικές μονάδες είναι όσοι παρουσιάζουν

- νοητική ανεπάρκεια
- αισθητηριακές αναπηρίες όρασης και ακοής
- κινητικές αναπηρίες
- χρόνια μη ιάσιμα νοσήματα
- διαταραχές λόγου και ομιλίας
- ειδικές μαθησιακές δυσκολίες
- σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα
- διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (φάσμα αυτισμού)
- ψυχικές διαταραχές και πολλαπλές αναπηρίες (Ζώνιου-Σιδέρη, 2011, σ. 138; Πολυχρονοπούλου, 2012, σ. 58-59; Σούλης, 2013, σ. 46-47).

Στην παραπάνω κατηγορία εμπίπτουν και μαθητές με απείθαρχη συμπεριφορά εξαιτίας αντικοινωνικής συμπεριφοράς που έχουν υποστεί από το οικογενειακό περιβάλλον καθώς και οι μαθητές με ανεπτυγμένες νοητικές ικανότητες (Πολυχρονοπούλου, 2012; Σούλης, 2013) χωρίς όμως να εφαρμόζονται τα υπόλοιπα εδάφια του νόμου σε αυτούς (Πολυχρονοπούλου, 2012).

1. Η έννοια «χαρισματικότητα» - Ορισμοί

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, η ελληνική νομοθεσία συμπεριλαμβάνει στα άτομα που χρειάζονται ειδική εκπαίδευση και παιδιά/ μαθητές με άνω του μέσου όρου νοητικές ικανότητες. Ποιοι είναι όμως οι μαθητές που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία; Ποια παιδιά μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως χαρισματικά, με ανεπτυγμένη νοητική λειτουργικότητα;

Πολλοί ήταν οι επιστήμονες που αποπειράθηκαν να ορίσουν την έννοια «χαρισματικότητα». Στην βιβλιογραφία συναντάται μία πληθώρα ορισμών σχετικών με το θέμα αυτό. Αρχής γενομένης από τον Lewis Terman (1925, 1954) τονίζεται η σημαντική συμβολή του στην ευρεία διάδοση της έννοιας του I.Q., που συνέβαλε καθοριστικά στη σπουδή των προικισμένων παιδιών. Σύμφωνα με τον ίδιο η νοημοσύνη είναι μετρήσιμη μέσω αντίστοιχων δοκιμασιών και καθορίζεται βιολογικά. Επομένως παραμένει ίδια διαχρονικά. Υποστηρίζει, ακόμη, ότι τα χαρισματικά παιδιά διαθέτουν ιδιαίτερες ικανότητες και εκπαιδευτικά χρήςουν διαφορετικής αντιμετώπισης σε σχέση με τους «κανονικούς» μαθητές. Χαρισματικοί μαθητές θεωρούνται όσοι χαρακτηρίζονται από τον εκπαιδευτικό ως αριστούχοι ή όσοι πετυχαίνουν σε τεστ νοημοσύνης δείκτη άνω του 140, τιμή όριο για τον ίδιο. Σημειώνεται ότι ως προς την τιμή που τέθηκε ως όριο εκφράστηκαν διαφωνίες και έτσι για άλλους επιστήμονες ορόσημο θεωρήθηκε η τιμή 120 σε αντίστοιχα τεστ (Αντωνίου, 2009).

Στον ορισμό του S. Marland, που αποτελεί τον πρώτο ομοσπονδιακό ορισμό και συμπεριλήφθηκε σε έκθεση με τίτλο «*Εκπαίδευση των Προικισμένων*», προς το Κογκρέσο, το 1972, ως «*χαρισματικά και ταλαντούχα παιδιά*» αναφέρονται αυτά που επιδεικνύουν ή έχουν την ικανότητα να επιδείξουν υψηλή επίδοση σε τομείς όπως η νόηση, η δημιουργικότητα, οι συγκεκριμένες ακαδημαϊκές ικανότητες ή η ηγετική ικανότητα ή οι παραστατικές και πλαστικές τέχνες και γι' αυτό το λόγο χρειάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα ή υπηρεσίες

που δεν παρέχει συνήθως το σχολείο. (σ. 5 στο Heward, 2011, σ. 575; Αντωνίου, 2009, σ. 21-21).

Είκοσι χρόνια αργότερα σε ομοσπονδιακή έκθεση με τίτλο «*Εθνική Αριστεία: Η Περίπτωση της Ανάπτυξης του Ταλέντου στην Αμερική*», ο ορισμός για τη «*χαρισματικότητα*» έθεσε προβληματισμούς σχετικά με την ισότιμη συμμετοχή των παιδιών σε ειδικά γι' αυτά προγράμματα. Την ίδια χρονική περίοδο εξαλείφεται από τους επιστήμονες ο όρος «*χαρισματικότητα*» και υιοθετείται ο όρος «*ταλέντο*». Ταυτόχρονα υποστηρίζεται η άποψη ότι η χαρισματικότητα ή το ταλέντο συναντάται σε διαφορετικές ομάδες ανθρώπων και σε διαφορετικούς πολιτισμούς και αποτελεί συνδυασμό υψηλής αποδοτικότητας σε διάφορους τομείς (δημιουργικό, καλλιτεχνικό, νοητικό) και όχι αποκλειστικά υψηλή ατομική βαθμολογική επιτυχία σε αντίστοιχη δοκιμασία (Heward, 2011).

Ένας πρόσφατος ορισμός στην ελληνική βιβλιογραφία αναφέρει ως χαρισματικά παιδιά: «*τα παιδιά εκείνα, τα οποία με βάση τη συνισταμένη των νοητικών, γλωσσικών, γνωσιακών και δημιουργικών ικανοτήτων και των προσωπικών χαρακτηριστικών και κινήτρων που ήδη κατέχουν ή δύναται να αναπτύξουν, βρίσκονται πολύ πιο μπροστά από τους συνομήλικους συμμαθητές τους, με αποτέλεσμα το αναλυτικό κανονικό πρόγραμμα και η συμβατική σχολική τάξη να μη μπορούν να διαχειριστούν με παραγωγικό τρόπο το μέγεθος της απόκλισης*» (Ματσαγγούρας, 2008-2009, σ.30).

2. Η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα

Σχετικές έρευνες αναφορικά με την εκπαίδευση των χαρισματικών μαθητών σε χώρες της Ευρώπης καταδεικνύουν την κατωτερότητα της Ελλάδας στον τομέα αυτό. Όπως παρουσιάζεται στην έρευνα των Monks & Pfufer (2005 στο Ματσαγγούρας, 2008-2009), στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ελάχιστε είναι οι εκπαιδευτικές παροχές που δίνονται στα άτομα με υψηλή νοητική λειτουργικότητα εκπαιδευτικά.

Μικρά δειλά βήματα άρχισαν να γίνονται θεσμικά τις τελευταίες δεκαετίες ως προς την εκπαίδευση των χαρισματικών παιδιών. Ο νόμος 1566/85 μετατρέπει τα Πρότυπα Σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε Πειραματικά, όπου η εισαγωγή των μαθητών γίνεται πλέον με τη διαδικασία της κλήρωσης ώστε να μην αδικείται κανένας μαθητής και καμία μαθήτρια. Λίγα χρόνια αργότερα ιδρύονται τα Μουσικά και Αθλητικά Γυμνάσια στα οποία έχουν τη δυνατότητα να φοιτήσουν μαθητές που εμφανίζουν ιδιαίτερες ικανότητες στους αντίστοιχους τομείς. Η εισαγωγή των μαθητών σε αυτές τις σχολικές μονάδες γίνεται με τη διαδικασία των εξετάσεων, μέτρο αποδεκτό σε αυτήν την περίπτωση, σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις όπου οι μαθητές υπερέχουν ακαδημαϊκά (Ματσαγγούρας, 2008-2009).

Το 2000, στο νόμο 2817, αναφέρονται ως «*άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*» και παιδιά που δεν παρουσιάζουν νοητικά, αισθητηριακά, ψυχολογικά, μαθησιακά ή προβλήματα υγείας, αλλά απαιτείται η διαφορετική εκπαιδευτική τους προσέγγιση για μικρό ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Τρία χρόνια αργότερα, ο νόμος 3194, κατονομάζει σαφώς τα άτομα τα οποία επίσης χρειάζονται διαφορετική εκπαιδευτική αντιμετώπιση. Επιπρόσθετα, την ίδια χρονική περίοδο, παράλληλα με τη λειτουργία των Μουσικών και Αθλητικών Γυμνασίων ιδρύονται και τα Καλλιτεχνικά Γυμνάσια για μαθητές που εμφανίζουν ιδιαίτερη κλίση σε καλλιτεχνικούς τομείς (χορός, εικαστικά, θέατρο, κινηματογράφος). Ταυτόχρονα, το 2003, αναφορά γίνεται και για τις τροποποιήσεις στις οποίες πρέπει να προβούν οι αρμόδιοι συντάκτες των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ ορίζοντας αυτολεξεί: «*[...]τα άτομα με ιδιαίτερα ταλέντα και ικανότητες πρέπει να έχουν ίσες και κατάλληλες, κατά περίπτωση, ευκαιρίες πρόσβασης στη γνώση*» (ΥΠΕΠΘ, 2002, σ. 7 στο Ματσαγγούρας, 2008-2009). Το 2008, ο νόμος 3699, αναφέρεται διεξοδικότερα στην εκπαίδευση των ατόμων με αυξημένες νοητικές

ικανότητες καθώς και στην ανάπτυξη κατάλληλου γι' αυτά, όπως αναλύεται στην εισαγωγή τους παρόντος κειμένου.

Οι παραπάνω νομοθετικές ρυθμίσεις εναρμονίζονται με τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης που καλεί τα κράτη μέλη της να ψηφίσουν αντίστοιχους νόμους που θα αναφέρονται στην εκπαίδευση των χαρισματικών μαθητών αναφέροντας ότι και η ομάδα των υπερεχόντων παιδιών είναι μία ομάδα που χρήζει ειδικής εκπαιδευτικής διαδικασίας, επιτρέποντάς τους να αναπτύξουν ολόπλευρα τις νοητικές τους ικανότητες προς ίδιον όφελος αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας (Ματσαγγούρας, 2008-2009).

Ολοκληρώνοντας, αξίζει να σημειωθεί η κίνηση μια ομάδας καθηγητών του τομέα Ψυχολογίας του Τμήματος ΦΠΨ του Πανεπιστημίου Αθηνών, που στην προσπάθειά τους να αφυπνίσουν εκπαιδευτικούς και γονείς δημιούργησαν την Ελληνική Εταιρία για την Προαγωγή της Εκπαίδευσης Δημιουργικών/Χαρισματικών/ Ταλαντούχων Παιδιών. Τέλος, στην Ελλάδα λειτουργεί ακόμα και ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Χαρισματικών και Ταλαντούχων Παιδιών (Ματσαγγούρας, 2008-2009).

3. Η έρευνα

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην διερεύνηση της εκπαίδευσης που παρέχουν τα δημόσια ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας μας στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και προσχολικής εκπαίδευσης αναφορικά με θέματα χαρισματικότητας, ταλέντου, υψηλής νοητικής λειτουργικότητας.

Ως υπόθεση εργασίας της παρούσας μελέτης ορίζεται η εξής: *«Οι δυνάμει εκπαιδευτικοί προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δε λαμβάνουν επαρκή εκπαίδευση αναφορικά με θέματα χαρισματικότητας κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών τους σπουδών».*

3.1 Το δείγμα

Η έρευνα στηρίχτηκε στους οδηγούς σπουδών των δημόσιων ελληνικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων των Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης, των Παιδαγωγικών Νηπιαγωγών και Προσχολικής Εκπαίδευσης, των Τμημάτων Αγωγής και φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία και στους οδηγούς σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής και του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα μελετήθηκαν συνολικά 23 οδηγοί σπουδών των προαναφερθέντων παιδαγωγικών τμημάτων όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1: Αριθμητική κατανομή Οδηγών Σπουδών

ΟΔΗΓΟΙ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ
Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης	9
Παιδαγωγικών Τμημάτων Ειδικής Αγωγής	2
Παιδαγωγικών Τμημάτων Προσχολικής Αγωγής	3
Παιδαγωγικών Τμημάτων Νηπιαγωγών	9

3.2 Η ερευνητική μέθοδος

Μία από τις πιο διαδεδομένες ερευνητικές μεθόδους για την ανάλυση των σχολικών βιβλίων είναι η ανάλυση περιεχομένου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε ως ποσοτική είτε ως ποιοτική μέθοδος. Ο Berelson προσπαθώντας να ορίσει την μέθοδο της «ανάλυσης περιεχομένου» επισημαίνει ότι *«πρόκειται για μια ερευνητική τεχνική που επιδιώκει την αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του δηλωμένου περιεχομένου της επικοινωνίας»* (στο Μπονίδης, 2004, σ. 48).

Στην παρούσα μελέτη επιλέγεται η ποιοτική της διάσταση αφού σε αυτή ο μελετητής επιδιώκει μέσα από συγκεκριμένο ερευνώμενο υλικό που θα επιλέξει, την

περιγραφή (συγκεφαλαίωση, δόμηση περιεχομένου), την ερμηνεία (εξήγηση) ή και την έρευνα της γλωσσικής δομής του κειμένου (τυπική δόμηση). Μέσα από αυτήν την οπτική της ανάλυσης ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να αλληλεπιδράσει με τα εξεταζόμενα κείμενα να τα εξετάσει στο κοινωνικό τους πλαίσιο στο μικρο- και μακρο-επίπεδο σε σχέση με τα συμφραζόμενά τους , να το κατανοήσει και να συμβάλει με τον τρόπο αυτό στη βελτίωση της πράξης που σχετίζεται με το αντικείμενο της έρευνάς του (Μπονίδης & Χοντολίδου ό.π.; Μπονίδης ό.π.). Τη σημαντικότητα της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου υποστηρίζει εκτός των άλλων μελετητών και ο Berelson (1952) τονίζοντας ότι

η ποιοτική ανάλυση συχνά εστιάζει λιγότερο στο περιεχόμενο μιας επικοινωνίας και περισσότερο στις λανθάνουσες προθέσεις τον ή στις προβλεπόμενες επιδράσεις τον στους αποδέκτες τον, ασχολείται, δηλαδή, με το περιεχόμενο ως «αντανάκλαση» «βαθύτερων φαινομένων», ενώ η ποσοτική ανάλυση εστιάζει κυρίως στην ακριβή περιγραφή τον περιεχομένου (Berelson, σ. 123).

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι η ανάλυση περιεχομένου συνιστά ένα σύνολο μεθοδολογικών προσεγγίσεων που βρίσκει εφαρμογή σε πολλές επιστήμες και διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (Πάλλα, 1992) και αποτελεί μία μέθοδο που μπορεί να εφαρμοστεί για την ανάλυση ποικίλου υλικού ποιοτικής μορφής όπως έντυπο και οπτικοακουστικό υλικό προερχόμενο από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αλλά και σε οποιοδήποτε υλικό μπορεί να λάβει τη μορφή επικοινωνιακού μηνύματος (Κυριαζή, 1999).

3.3 Ερευνητικά αποτελέσματα

Πίνακας 2: Συγκριτική παρουσίαση του συνόλου των μαθημάτων Ειδικής Αγωγής που διδάσκονται και των μαθημάτων που αναφέρονται στη χαρισματικότητα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΔΡΥΜΑ / ΤΜΗΜΑ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	3	0
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	7	0
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	8	2
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ	4	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	7	1
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	1	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	5	0

ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ	4	1
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	4	0
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	3	0
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	46	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	8	1
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	6	0
ΔΗΜΟΚΡΕΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	5	0
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ	3	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	6	0
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	2	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ		
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	5	0
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ	8	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ		
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	26	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ		
ΤΜΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ	1	0
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ		

ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	1	0
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ		
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	1	1

Στον παραπάνω πίνακα φαίνονται τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας στα οποία εντάσσονται σε σύνολο 23 Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικά Τμήματα Νηπιαγωγών ή Τμήματα Προσχολικής Αγωγής ή Τμήματα Αγωγής και Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία ή Τμήματα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, όπως ονομάζονται κατά περίπτωση. Ακόμη, στο συνολικό αριθμό τους είναι ενταγμένα και τα Τμήματα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής και το Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, οι απόφοιτοι των οποίων απασχολούνται αποκλειστικά σε σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής ή σε Τμήματα Ένταξης και τα Τμήματα Προσχολικής Αγωγής των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (όπως αυτά ίσχυαν έως το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019) και το Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι ενώ όλα ανεξαιρέτως τα τμήματα περιλαμβάνουν στο πρόγραμμα των προπτυχιακό τους σπουδών τουλάχιστον ένα μάθημα σχετικό με την ειδική αγωγή και εκπαίδευση μόνο πέντε τμήματα είναι αυτά που εντάσσουν τις έννοιες «χαρισματικότητα», «ταλέντο», «υψηλή νοητική λειτουργικότητα» ως διδακτικό αντικείμενο αυτόνομο ή ενσωματωμένο σε άλλο μάθημα. Αναλυτικότερα, στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης περιλαμβάνονται στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών δύο μαθήματα στους όρους «ευφυΐα» και «χαρισματικότητα» αντίστοιχα. Στο μάθημα με τίτλο «Ψυχολογία προσωπικότητας, ατομικών διαφορών και αποκλίσεων – Ψυχομετρία» μεταξύ των άλλων οι φοιτητές προσεγγίζουν θέματα που σχετίζονται με τις «ατομικές διαφορές στο νοητικό επίπεδο [...]» και τις «ομάδες νοητικά υστερούντων και εξαιρετικά ευφύων ατόμων». (Οδηγός Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, 2016) Το δε δεύτερο μάθημα του ίδιου τμήματος με τίτλο «Ειδική Παιδαγωγική για χαρισματικά παιδιά» εστιάζει αποκλειστικά στην ομάδα των μαθητών με νοητική λειτουργικότητα υψηλότερη του μέσου όρου. Στο περιεχόμενό του περιλαμβάνεται η ιστορική αναδρομή αναφορικά με τη χαρισματικότητα και τον τρόπο εκπαίδευσης των χαρισματικών μαθητών, η διευκρίνηση των όρων «χαρισματικότητα» και «νοημοσύνη», ο εντοπισμός χαρισματικών παιδιών στην εκπαίδευση καθώς και χαρισματικών παιδιών με υποεπίδοση, άλλου είδους αναπηρία ή προερχόμενων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος επιδιώκεται οι μελλοντικοί δάσκαλοι να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τους χαρισματικούς μαθητές από τα χαρακτηριστικά τους και να μπορούν να διαμορφώνουν και να τροποποιούν ανάλογα το σχολικό πρόγραμμα ώστε να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού (Οδηγός Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, 2016).

Στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων αντίστοιχα, προσφέρεται το μάθημα με τίτλο «Νοητική Υστέρηση – Υψηλή νοητική λειτουργικότητα». Μεταξύ των άλλων το περιεχόμενο του μαθήματος περιλαμβάνει την έννοια της «νοημοσύνης», τον τρόπο μέτρησής της και τη σύνδεσή της με την έννοια της μάθησης. Ακόμη, τα χαρακτηριστικά των ατόμων με χαρισματικότητα, το προφίλ τους ως μαθητές και διδακτικούς τρόπους με σκοπό την εξέλιξη των

ιδιαίτερων ικανοτήτων και ταλέντων τους. Οι φοιτητές επιδιώκεται να αντιληφθούν τον όρο «υψηλή νοητική λειτουργικότητα» και να αναγνωρίσουν το προφίλ των ατόμων αυτών (Οδηγός Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 2018).

Στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης προσφέρεται το μάθημα με τίτλο «Χαρισματικότητα και ταλέντο» χωρίς ωστόσο να δίνεται περαιτέρω ανάλυση για το περιεχόμενο και τους στόχους του (Οδηγός Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης, 2018).

Συνεχίζοντας, στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών προσφέρεται μάθημα που τιτλοφορείται «Συναισθηματικές και Συμπεριφορικές δυσκολίες στο κανονικό σχολείο» μέρος των ενοτήτων των οποίων περιλαμβάνει αποτελούν και οι χαρισματικοί μαθητές. Στόχοι της διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος είναι η γνωριμία με τις συναισθηματικές και συμπεριφορικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και οι τρόποι διαχείρισης, αντιμετώπισης και πρόληψης εκπαιδευτικά (Οδηγός Σπουδών Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία Πανεπιστημίου Πατρών, 2018).

Ολοκληρώνοντας, στο Τμήμα Προσχολικής Αγωγής του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Ηπείρου, διδάσκεται το μάθημα «Ειδική Αγωγή». Στο περιεχόμενο του μαθήματος αναφέρεται ο Ν. 3699/2008 για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση και τις κατηγορίες των αναπηριών. Στα πλαίσια του περιεχομένου του μαθήματος γίνεται αναφορά και «στα χαρισματικά παιδιά με μία ή περισσότερες ικανότητες» όπως χαρακτηριστικά αναγράφεται. Επιπλέον, οι φοιτητές διδάσκονται σχετικά για τις δομές που υποστηρίζουν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και ικανότητες καθώς και τα προγράμματα σπουδών του νηπιαγωγείου που απευθύνονται σε αυτούς (Οδηγός Σπουδών Τμήματος Προσχολικής Αγωγής ΤΕΙ Ηπείρου, 2018).

4. Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας επιβεβαιώνουν την υπόθεση εργασίας που αρχικά είχε τεθεί ότι οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί της προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν εκπαιδεύονται επαρκώς από τα δημόσια πανεπιστημιακά ιδρύματα ως προς την εκπαίδευση χαρισματικών μαθητών. Όπως κατέδειξε η προαναφερθείσα έρευνα, ένα μικρό ποσοστό (21,7 %) πανεπιστημιακών ιδρυμάτων αναφέρεται σε μαθητές με υψηλότερες του μέσου όρου ικανότητες και στις έννοιες «χαρισματικότητα», «ευφυΐα», «υψηλή νοητική λειτουργικότητα» στο πρόγραμμα σπουδών τους. Από αυτά μόνο το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών προσφέρει ένα αυτοτελές αντικείμενο σχετικό με θέματα χαρισματικότητας (έννοια, χαρακτηριστικά, εκπαίδευση μαθητών, τροποποιήσεις αναλυτικών προγραμμάτων). Τα υπόλοιπα τέσσερα πανεπιστημιακά ιδρύματα εντάσσουν την διδασκαλία των εννοιών αυτών ως υποενότητα μαθημάτων που επεξεργάζονται συναφείς με την ειδική αγωγή και εκπαίδευση έννοιες.

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ενώ ο Ν. 3699/2008 περιλαμβάνει στα άρθρα του ως μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και «*μαθητές που έχουν μία ή περισσότερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα ανεπτυγμένα σε βαθμό που υπερβαίνει κατά πολύ τα προσδοκώμενα για την ηλικιακή τους ομάδα*» (σ. 3500), δέκα χρόνια μετά δεν έχουν επέλθει οι απαιτούμενες τροποποιήσεις ώστε να ενταχθεί το πεδίο αυτό στα προγράμματα σπουδών των δημόσιων παιδαγωγικών τμημάτων που ασχολούνται με την πρωτοβάθμια υποχρεωτική εκπαίδευση.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και το Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, τμήματα τα οποία ασχολούνται με την εκπαίδευση των μελλοντικών εκπαιδευτικών που θα απασχοληθούν στον τομέα της Ειδικής Αγωγής, δεν έχουν ενταγμένο στο πρόγραμμα σπουδών τους κάποιο συναφές μάθημα (αυτοτελές ή ενσωματωμένο σε άλλο γνωστικό αντικείμενο) που να αναφέρεται σε μαθητές με υψηλή νοητική ικανότητα, ενώ παρέχουν ένα πλήθος μαθημάτων που σχετίζονται με τις μορφές αναπηρίας όπως ορίστηκαν από τον αντίστοιχο νόμο που προαναφέρθηκε περί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αντωνίου, Α-Σ. (2009). *Χαρισματικά και ταλαντούχα παιδιά*. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης.
- Ζώνιου - Σιδέρη, Α. (2011). *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Heward, W.L. (2011) (μετ. Λυμπεροπούλου, Χ.). *Παιδιά με ειδικές ανάγκες : μια εισαγωγή στην ειδική εκπαίδευση* (επιστ. επιμέλεια, Δαβάζογλου, Α. & Κόκκινος, Κ.). Αθήνα : Τόπος.
- Κυριαζή, Ν. (1999). *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγούρας, Η. (2008-2009). *Παιδαγωγικο-διδασκτικά*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπονίδης, Κ. (2005). Διαδικασία και κριτήρια αξιολόγησης των σχολικών βιβλίων. Στο *Σχολείο: προβληματισμοί – δυνατότητες – προοπτικές*, Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη.
- Μπονίδης, Κ. & Χοντολίδου, Ε. (1997). Έρευνα σχολικών εγχειριδίων: από την ποσοτική ανάλυση περιεχομένου σε ποιοτικές μεθόδους ανάλυσης-το παράδειγμα της Ελλάδας. Στο Βάμβουκας, Μ & Χουρδάκης, Α. (Επιμ.) *Παιδαγωγική επιστήμη στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Τάσεις και προοπτικές*. Πρακτικά Ζ' συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρίας Ελλάδος. 1995. Αθήνα.
- Μπονίδης, Κ. (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ν. 1566/1985, ΦΕΚ 167
- Ν. 2817/2000, ΦΕΚ 78
- Ν. 3194/2003, ΦΕΚ 267
- Οδηγός Σπουδών Σχολής Επιστημών Αγωγής (Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης). (2016-2017). Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανάκληση 5 Φεβρουαρίου 2019 από http://www.primedu.uoa.gr/fileadmin/primedu.uoa.gr/uploads/Pdfs/Grammateia/2015/ODIGOS_SPOYDON_PTDE_2016-2017.pdf
- Οδηγός Σπουδών Σχολής Επιστημών Αγωγής (Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης). (2018-2019). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ανάκληση 5 Φεβρουαρίου 2019 από http://ptde.uoi.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=56&Itemid=89&lang=el
- Οδηγός Σπουδών Σχολής Επιστημών Αγωγής (Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης). (2018-2019). Πανεπιστήμιο Κρήτης. Ανάκληση 5 Φεβρουαρίου 2019 από <http://ptde.edc.uoc.gr/page/%CE%BF%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%BF%CF%83-%CF%83%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%B4%CF%89%CE%BD>

Οδηγός Σπουδών Σχολής Επιστημών Αγωγής (Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία). (2018-2019). Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανάκληση 5 Φεβρουαρίου 2019 από <http://www.ecedu.upatras.gr/services/site/spoudes.php?sm=10>

Οδηγός Σπουδών Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας (Τμήμα Προσχολικής Αγωγής). (2018-2019). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (πρώην ΤΕΙ Ηπείρου). Ανάκληση 5 Φεβρουαρίου 2019 από <http://eylc.uoi.gr/index.php/2013-10-09-11-12-17/2013-12-10-09-59-50>

Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και Έφηβοι με Ειδικές Ανάγκες και Δυνατότητες. Σύγχρονες Τάσεις Εκπαίδευσης και Ειδικής Υποστήριξης*. Αθήνα: Ατραπός.

Σούλης, Σ.-Γ. (2013). *Εκπαίδευση και Αναπηρία*. Ανάκληση 23 Φεβρουαρίου 2015 από <http://www.esaea.gr/useful-links/39-publications/books-studies/495-ekpaideytiko-egxeiridio-no-3-ekpraideysi-kai-anapiria-toy-spyridona-georgiou-soyli>

Πάλλα, Μ. (1992). *Η ανάλυση περιεχομένου*. Φιλολόγος, 67.45-54.

Ξενόγλωσση

Berelson, B. (1952). *Content analysis in communication research*. New York: Hafner Press.